

Täysistunto

Maanantai 16.6.2025 klo 14.00—19.51

17. Hallituksen esitys eduskunnalle opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Hallituksen esitys HE 31/2025 vp

Valiokunnan mietintö SiVM 4/2025 vp

Toinen käsittely

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Toiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 17. asia. Nyt voidaan hyväksyä tai hylätä lakiehdotukset, joiden sisällöstä päätettiin ensimmäisessä käsittelyssä. — Keskustelu alkaa. Edustaja Hänninen.

Keskustelu

18.37 **Juha Hänninen kok:** Arvoisa puhemies! Sivistys on suomalaisen yhteiskunnan kivijalka. Sen varassa lepää koulutus, kulttuuri, tiede ja taide, siten lopulta koko hyvinvointimme. Jos haluamme vahvistaa tätä perustaa, meidän on kyettävä uudistumaan. Siksi hallitus vie nyt eteenpäin opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistusta.

Arvoisa puhemies! Kyse ei ole hallinnon uudelleenjärjestelystä hallinnon vuoksi. Kyse on siitä, että jokainen veronmaksajan euro käytetään mahdollisimman vaikuttavasti ja tehokkaasti. Tällä hetkellä hallinnonala on muodostunut kerrostuneista, osin päällekkäisistä rakenteista. Meillä on ollut kymmenen virastoa, joiden tehtävissä on ollut yhteyksiä muttei aina yhteistyötä. Tämä rakenne ei enää palvele kansalaisia eikä vastaa tämän päivän tarpeisiin. Siksi muodostamme nyt viiden viraston kokonaisuuden: vahvemman, selkeämmän ja vaikuttavamman.

Arvoisa puhemies! Kannatan tätä esitystä. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Seppänen poissa, edustaja Kosonen poissa. — Edustaja Honkonen.

18.38 **Petri Honkonen kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Tässähän todellakin puhutaan asiasta, johon itsekin sain opetus- ja kulttuuriministeriössä työskennelleenä ministerinä osallistua. Kyseisen uudistuksen taustallahan tietenkin on monia eri seikkoja. Yksi keskeinen on tietysti tämä tehokkuus, säästöjen aikaansaaminen. On taustalla myöskin tämä pitkälinen valtionhallinnon prosessien ja eri virastojen päällekkäisyyksien purkaminen ja tehokkuuden aikaansaaminen.

Niin kuin tiedämme, opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonosalalla todellakin toimii kymmenen eri virastoa: Opetushallitus ja siellä Kansallinen koulutuksen arviointikeskus eli Karvi, ylioppilastutkintolautakunta, Kotimaisten kielten keskus, jatkuvan oppimisen palvelukeskus ja näin edespäin. Nämä ovat ennen kaikkea koulutussektorilla toimivia vi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2025 vp

rastoja. Sen ohella kulttuuri-, nuoriso- ja urheilupuolella toimivat Museovirasto, Suomenlinnan hoitokunta, Kansallisarkisto, Saavutettavuuskirjasto Celia, Varastokirjasto, ja siten on Taike ja Kansallinen audiovisuaalinen instituutti ja sitten Suomen elokuvasäätiö.

Tätä ehdotustahan on useita vuosia valmisteltu, jo silloin kun itsekkin toimin näiden asioiden parissa ministeriössä. Hallituksen esityksessähän kuitenkin itsessään todetaan, että vaikutuksia virastojen kustannuksiin tai tuottavuuteen ei kuitenkaan voida aivan luotettavasti arvioida euromääräisesti. Tässä uudistuksessa pitäisi saada aikaan niitä säästöjä, mitä minä kuvasin, saada aikaan parempaa hallintoa tälle opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle, mutta nyt kuitenkin näyttäisi siltä, että niitä ei olla tällä hallituksen esityksellä saamassa.

Sen lisäksi, että saadaan niitä säästöjä, pitäisi tietysti kuitenkin pystyä turvaamaan ne riittävät ja hyvät toimintaedellytykset näille virastoille. Monilla näistä virastoistahan, esimerkiksi siellä kulttuuripuolella, on hyvin rajattu, pieni toiminta-alue ja toimintakenttä, mutta silti ne tekevät hyvin tärkeää työtä. Tämä onkin ikään kuin se iso haaste tässä, että tämän uudistuksen toteuttamisessa ei saisi polkeentua maahan mikään näiden erillisvirastojen keskeisistä tavoitteista ja keskeisistä tehtävistä.

No sitten tässä on tietenkin myös nämä alueellisen...

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Puhujakorokkeelle.

Jaha, jatkan sieltä. [Puhuja siirtyy puhujakorokkeelle]

Niin, arvoisa rouva puhemies, jatketaan täältä, kun tässä on niin paljon asiaa, odottamatoman paljon tärkeää asiaa.

Todellakin tämä näiden virastojen alueellinen läsnäolo: Moni nyt saattaisi ajatella niin, että esimerkiksi Kansallisarkiston ja maakunta-arkistojen palvelut eivät ehkä ole se ensimmäinen palvelu, mitä kansalainen tarvitsee, mutta kyllä se vain aika tärkeä palvelu monelle on. Esimerkiksi korkeakoulut ja monet muut organisaatiot käyttävät esimerkiksi Kansallisarkiston palveluita siellä alueella, ja se on äärimmäisen tärkeä. Saavutettavuuskirjasto Celia vastaa esimerkiksi näkövammaisten kirjastotoiminnasta valtakunnallisesti, ja myöskin Varastokirjasto on tärkeä suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuuriperinnön ylläpitämisessä.

Mitenkä nämä virastot nyt sitten jatkossa ovat alueellisesti läsnä, kun muutenkin hallitus ajaa alas tätä alueellista taiteen edistämistoimintaa — alueelliset taidetoimikunnat ajetaan alas ja käytännössä tätä kulttuurielämää voimalla keskitetään Uudellemaalle ja tänne pääkaupunkiseudun ympärille? Nämä virastot palvelevat monin tavoin suomalaisia, ja kun kuitenkin pienessä maassa on niin sanotusti pienet piirit, pienet sektorit, aina itse kullakin taiteen alalla on pieni edustus, niin näillä toimilla voi olla hyvinkin fataalit vaikutukset siihen, miten eri alueilla tätä taiteellista toimintaa pystyy tulevaisuudessa olemaan.

No sitten oma asiansa on tämä Suomenlinnan hoitokunta, joka on kyllä erikoisuus, koska se vastaa sähköverkosta perusopetukseen ja näiden vanhojen Suomenlinnan rakennusten ylläpidosta, oikeastaan kaikesta. Se on vähän tällainen kokonaisvaltainen hallinto niillä saarilla, ja tässä on monia ongelmia myös siihen liittyen. Suomenlinnan hoitokunta on itse pitkään vastustanut tätä yhdistämistä Museovirastoon, ja tämä yhdistäminenkin on kylä asia, jota emme voi kannattaa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2025 vp

Arvoisa rouva puhemies! Tämän pohjalta teen ehdotuksen lausumista. Nämä lausumat — jotka käyn tässä hetken päästä läpi, kunhan vaan löydän ne oikealta sivulta... Teen nämä keskustan vastalauseen mukaiset lausumaehdotukset.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Eli yhden lausumaehdotuksen?

Yhden lausumaehdotuksen.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Selvä. — Ja sitten edustaja Kilpi.

18.45 Marko Kilpi kok: Arvoisa rouva puhemies! Näin kulttuuritaustaisena edustajana voisin noin lyhyesti todeta, että tämä esitys on kovasti kannatettava. Sillähän pyritään ensisijaisesti keventämään hallintoa ja lisäämään vaikuttavuutta. Tällaisina aikoina, jolloin-
ka meillä on tietynlaisia haasteita julkisen rahoituksen kanssa muun muassa juuri kulttuurin sektorilla, nämä ovat hyvin kannatettavia tavoitteita ja toimenpiteitä.

Tässä kohtaa tietysti pitää myöskin muistaa se, että vaikka ajat ovat olleet hyvinkin haasteellisia monestakin syystä ja pääsääntöisesti sellaisista syistä, mihinkä emme voi vaikuttaa, niin tämä hallitus on kyllä osoittanut sen, että se kantaa vahvasti huolta ja vastuuta suomalaisen kulttuurin elinvoimaisena pitämisestä. Tästä aikamoisena osoituksena olivat nämä puoliväliriihessä tehdyt päätökset, joissa ei lisäleikkauksia kulttuuriin satutettu ol-
lenkaan. Tätä voidaan kyllä pitää erityisen merkityksellisenä, ja edelleen näin kulttuuri-
alalta ponnistavana edustajana kiitän ja kumarran hallitusta tällaisista vastuullisista päätök-
sistä. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Hamari.

18.47 Lotta Hamari sd: Arvoisa rouva puhemies! Hallitus kantaa vastuuta kulttuurista, mutta hallitus on kyllä leikannut aivan valtavasti kulttuurista — sen verran täytyy tähän sanoa.

Tähän nyt käsittelyssä olevaan asiaan liittyen täällä mietinnössä sanotaan, että ehdotetulla nykyistä suuremmalla virastokokonaisuudella mahdollistetaan tehostamistoimia erityisesti hallinnon, tilojen ja digitaalisten järjestelmien osalta. Haluan tässä yhteydessä esittää kritiikkini sille, että hallinnon supistamisella ja digitaalisuudella loputtomasti niitä säästöjä lopulta saataisiin aikaiseksi. Varmasti jotakin kyllä on mahdollista saada, mutta aika monessa esityksessä tällä kaudella on digitaalisuus ja keskittäminen ja hallinnon uudistukset, se, että niistä sitä säästöä sitten valtavasti syntyisi.

Isoin asia tässä on tämä myös vastalauseessa 2 mainittu asia Taide- ja kulttuuriviraston tehtävistä. Nimittäin tässä esityksessä näihin lakisääteisiin tehtäviin ei ole sisällytetty kaikkia nykyisiä tehtäviä, kuten taiteilijoiden toimeentuloedellytysten edistämistä ja kansainvälistymistä. On hyvin ongelmallista taiteilijoiden aseman vahvistamisen kannalta, että laista ollaan poistamassa nämä kirjaukset. Esimerkiksi TE-palveluissa tunnetaan aika heikosti edelleen taiteilijoiden toimeentuloon ja sosiaaliturvaan liittyviä kysymyksiä, ja tätä asiantuntemusta ja koulutusta kyllä tarvitaan edelleen.

Sitten täällä mietinnössä myös sanotaan, että Taiteen edistämiskeskus ja Kansallinen audiovisuaalinen instituutti, jotka tämän esityksen mukaan yhdistettäisiin uuteen Taide- ja kulttuurivirastoon, katsovat, että niiden tehtävissä ei ole päällekkäisyyksiä, eikä yhdistämi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2025 vp

sellä siten saavuteta välittömiä kustannussäästöjä. Joissakin lausunnoissa on myös todettu, että taiteen vapauden periaatteen tulisi ilmetä lainsäädännössä tätä esitettyä vahvemmin, ja olen kyllä tästä samaa mieltä. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Lindén.

18.49 Aki Lindén sd: Arvoisa rouva puhemies! Jatkan vähän tätä kriittistä pohdiskelua, jos sitä sellaiseksi voisi kutsua. On olemassa sellainen kirja kuin Valtiokalenteri, sininen hyvin paksu kirja, jossa on 40 000—50 000:n valtion palveluksessa ja johtavissa muissakin julkishallinnon tehtävissä olevan ihmisen perustietoja ja selitetty kaikki organisaatiot, mitä Suomen valtion- ja julkishallinnosta löytyy. Aikanaan hämmästyin, kun se ei kaikille ollut tuttu kirja. Itse joka vuosi otan uusimman painoksen Valtiokalenteria käteen, koska sieltä yksinkertaisesti löytyy kaikki. Ja nyt jos sanon näin, että selaamalla sitä vaikkapa kulttuurin ja taiteen ja opetuksen alalta voisi aika helposti — olematta pidemmänkään koulutuksen saanut konsultti — päätyä siihen, että kun katsoo sitä organisaatorakennetta, sitä aiempaa, niin yhdistelemällä näitä niin sanotusti sitten voisi päätyä juuri tähän viiden malliin, jossa on sitten varsinaisesti opetusalan, museoalan, arkistoalan, taidealan ja tiedealan viisi suurempaa virastoa, joihin sitten aiemmat kymmenen ja vielä Opetushallituksen alaiset kolme erillisyyksikköä ovat yhdistettyinä. Sanoisinpa, että mikäs siinä, mutta sama kritiikki kuin edellä.

Olen seurannut sillä alalla, millä olen itse työskennellyt, näitä organisaatiomuutoksia, joihin jo äsken viittasin, enkä niitä toista. Mutta kyllä Suomessa tällä hetkellä moni tuntuu kaipaavan takaisin Lääkintöhallitusta, Collegium medicumia, joka perustettiin aikanaan 1600-luvulla ja toimi 350 vuotta ja johon opittiin luottamaan sellaisena terveydenhuollon kansallisena johtoelimenä. Mutta niin sekin vain sitten aikanaan lopetettiin, perustettiin Sosiaalhallitus. Ne kaksi yhdistettiin, tuli Sosiaali- ja terveyshallitus, siitä tuli sitten THL. THL:ään yhdistettiin Kansanterveyslaitos, ja tuli nykyinen THL, joka on käynyt läpi kuusi tai seitsemän yt-neuvottelua. Tällaista tämä on, tämä hallinnon myllertäminen. Tässäkin täytyy vain sanoa, että toivotaan parasta.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kosonen.

18.51 Hanna Kosonen kesk: Arvoisa puhemies! Tällaiset virastojen yhdistämiset ovat ajoittain ihan järkeviä, jos ne tehdään vaikutusarvointien kautta ja tiedetään, että niistä voi olla hyötyjä, mutta kyllähän tässä opetus- ja kulttuuriministeriön alaisten virastojen yhdistämisessä kymmenestä viiteen on paljon myös semmoisia sävyjä, että tehdään vain yhdistämisen vuoksi.

Me ei saatu asiantuntijapalautteesta minkäänlaista selvyyttä esimerkiksi näistä kustannussäästöistä eikä myöskään monelta osin toiminnallisista synergiaeduista. Tässä esimerkiksi Kansalliskirjaston ja Varastokirjaston suhteen heillä oli ollut hyvää valmistelua ja oli ihan myönteiset palautteet, mutta tässä keskustan vastalauseessa me kiinnitettiin huomiota erityisesti tähän Suomenlinnan hoitokunnan ja Museoviraston yhdistämiseen. Oikeastihan kumpikaan taho ei sitä kannattanut, ja tässä on aidosti se huoli Unescon maailmanperintökohteen statuksesta, että siellä on kriteereissä aivan selvästi sanottu, että ulkopuolinen arviointi pitää tehdä tästä ennen kuin tällaisia yhdistämisä ruvetaan tekemään, mutta mitään

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2025 vp

sellaistahan ei ole tehty. Toivomme todella nyt sitten, että tämä ei vaaranna Suomenlinnan statusta Unescon maailmanperintökohteena.

Sitten toisena meillä oli tämä Taide- ja kulttuuriviraston yhdistäminen siinä mielessä, että kun juuri alueelliset taidetoimikunnat tullaan lakkauttamaan, niin kuinka se alueellisuus sitten lopulta näkyy siellä. Riittääkö lakiteksti, jossa alueellisuus on mainittu? Olisimme toivoneet sinne sitä alueellista yhdenvertaisuutta vielä vahvemmin sanottavaksi, mutta sitä ei sieltä nyt sitten löydy. Valitettavasti taiteen ja kulttuurin tekeminen aika paljon keskittyy pääkaupunkiseudulle, mutta ne mahdollisuudet pitää olla kyllä muuallakin Suomessa, ja just Taiteen edistämiskeskus aikaisemmin on kohtuullisella tavalla siitä huolehtinut ja nimenomaan nämä alueelliset taidetoimikunnat ovat sitten edustaneet ruohonjuuritason ymmärtämystä ja tietämystä taiteen ja kulttuurin tekemisestä eri puolilla Suomea.

Kannatankin tätä edustaja Honkosen tekemää lausumaehdotusta sieltä meidän vastalauseesta. Sehän koski sitä, että tästä pitäisi tehdä selkeä uudistusprosessiin liittyvä arviointikertomus. Kun todellakaan niitä toiminnallisia tai taloudellisia hyötyjä ei pystytty näyttämään, niin kyllä tätä olisi seurattava tosi tarkasti, että millä tavalla tämä sitten lopulta toteutuu: toteutuuko tämä toiminnallisesti hyvin, tuleeko niitä taloudellisia säästöjä. Tämä nyt oli vähintä, mitä me olisimme hallitukselta toivoneet, mutta emme tietenkään välttämättä sitä läpi saa. Katsotaan sitten äänestyksissä, kuinka käy.

Keskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.